

ปัญหาการใช้ดุลยพินิจในการในการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญาตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1

Problems in the Exercise of Judicial Discretion in Granting Temporary Release in Criminal Cases Under Section 108/1 of the Criminal Procedure Code

เชิดพงศ์ จินดาสุวรรณ^{1*} และ สิรินาฏ เพ็ชรรัตนมณี²

Cherdpong Jindasuwan^{1*} and Sirinart Petrattanamunee²

^{1,2} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

^{1,2} Faculty of Law, Hatyai University.

* Corresponding author, E-mail: cherdpong@hu.ac.th

บทคัดย่อ

กฎหมายว่าด้วยการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 เป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากที่สุดเรื่องหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันกฎหมายไทยเปิดช่องให้เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลยพินิจในการไม่ปล่อยตัวชั่วคราวได้แม้ในบางกรณีจะไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปกระทำความผิดเงื่อนไขในการประกันตัวก็ตาม ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อาจจะเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้รับสิทธิในการปล่อยตัวชั่วคราวต้องถูกควบคุมตัวหรือจองจำในเรือนจำชั่วคราว จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งการถูกควบคุมตัวชั่วคราวนี้กระทบต่อชีวิตและจิตใจของผู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้รับสิทธินั้นๆทั้งสิ้น ซึ่งในเรื่องนี้มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าการได้รับสิทธิในการขอปล่อยตัวชั่วคราวหรือประกันตัวนั้นหรือไม่นั้น ควรใช้หลักการใดระหว่างดุลยพินิจหรือหลักว่าหากไม่มีพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเพียงพอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดข้อห้ามในการประกันตัว รัฐควรให้สิทธิในการประกันตัว ซึ่งในเรื่องนี้ตรงกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดว่าต้องมีหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ (clear and convincing evidence) ก่อนการตัดสินใจไม่ให้ประกันตัว จะตัดสิทธิในการประกันตัวชั่วคราวโดยที่ใช้เพียงดุลยพินิจไม่ได้

คำสำคัญ: ปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดี

Abstract

The Law on the Temporary Detention of the Accused or Defendant During the Trial of the Court under the Criminal Procedure Law, Section 108/1 is one of the most affecting rights and freedoms of the people. Currently, Thai law allows officials or courts to exercise their discretion in not releasing bail even if in some cases there is insufficient evidence that the accused or defendant has violated the conditions of bail. As a result, the accused or defendant who may be innocent does not have the right to temporary release must be detained or imprisoned in a temporary prison until the final verdict is issued. This temporary detention affects the lives and minds of innocent people who are not entitled

to such rights. In the matter, there is an issue to consider whether or not to obtain the right to apply for temporary release or bail. What principle should be applied, between discretion or the principle that if there is no sufficient evidence or factual facts that the accused or defendant has committed a breach of the prohibition on bail? The state should grant bail. This is in line with U.S. law, which requires clear and convincing evidence before deciding not to grant bail.

Keyword: Temporary release during the trial

บทนำ

ปัจจุบันกระบวนการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาเป็นหัวข้อที่สำคัญในบริบทกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากผลกระทบโดยตรงต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ในกรณีประเทศไทยแม้ว่าจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราว แต่จากการศึกษายังพบปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายนำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับความยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในระบบกฎหมายไทย (ณัฐพงษ์ ชุชมกลิ่น, ม.ป.ป.; วิจารณ์ สุขสุวรรณ, 2557)

ในประเด็นนี้ขอหยิบยก Bail Reform Act of 1987 (Federal Judicial Center, 2022) ระบบการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความชัดเจนและครอบคลุมอย่างมาก ระบบประกันตัวในสหรัฐฯ ได้รับการพัฒนามายาวนานและมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างโดยมีหลักเกณฑ์การปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาในคดีอาญาที่เรียกว่า “หลักอันตรายต่อความปลอดภัยของชุมชน” มีหลักเกณฑ์ว่าถ้าไม่มีวิธีการหรือข้อเท็จจริง เข้าข้อยกเว้นอย่างใดอย่างหนึ่งใน 7 ข้อที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้กฎหมายกำหนดว่าให้สามารถประกันตัวได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 7 ข้อ ประกอบด้วย

1. คดีมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง (Crime of violence) หรืออาชญากรรม การก่อการร้าย (Crime of terrorism) ที่มีโทษจำคุกสูงสุดอย่างน้อย 10 ปี
2. คดีที่มีโทษสูงสุดจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต
3. คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับสารเคมีควบคุม ที่มีโทษจำคุกสูงสุดอย่างน้อย 10 ปี
4. คดีที่มีความผิดร้ายแรงและผู้ต้องหาเคยโดนศาลตัดสินว่าได้กระทำความผิดฐานความผิดที่ (1) (2) หรือ (3) แล้วอย่างน้อย 2 ความผิด
5. ความผิดร้ายแรงที่ไม่ใช่อาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง (Crime of violence) แต่มีเด็กเป็นผู้เสียหายหรือมีการครอบครองอาวุธปืน อุปกรณ์ทำลายล้าง หรืออาวุธอันตรายอื่น
6. มีความเสี่ยงร้ายแรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี
7. มีความเสี่ยงร้ายแรงว่าผู้ต้องหาจะกระทำการอันเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรม ขู่หรือทำร้ายพยานหรือลูกขุน

เมื่อไม่เข้าข้อยกเว้นดังกล่าวทางผู้พิพากษาจะต้องทำการปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งเห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวทำให้ผู้ต้องหาเป็นหรือจำเลยได้รับความเป็นธรรมไม่ถูกกีดกันเสรีภาพ เพราะเมื่อยังไม่มีคำพิพากษาก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวมีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างมาก เพราะปัจจุบันระบบการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น วิธีการขอปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดี 3 วิธี (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พ.ศ. 2477; วันชัย โตความรู้, ม.ป.ป.; ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์ และ คมสัน สุขมาก, 2564) กล่าวคือ

- 1) การขอลอยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่มีประกัน
- 2) การขอลอยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีโดยมีประกัน
- 3) การขอลอยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีโดยมีประกันและหลักประกัน

ผู้ที่พิจารณา อนุญาตการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินคดีอาญา คือ ตำรวจ (พนักงานสอบสวน) พนักงานอัยการหรือศาลที่ต้องใช้หลักนิติธรรมในการพิจารณาหากองค์หรือบุคคลที่มีอำนาจไม่อยู่ภายใต้จริยธรรมคุณธรรมและหลักนิติธรรมแล้ว การปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณาก็จะไม่เกิดขึ้นและส่งผลถึงการพิจารณาคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความจำเป็นต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อสนับสนุนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้กระทำความผิดดังที่ได้ถูกกล่าวหาในความผิดนั้นไม่สามารถที่จะกระทำได้นี้เนื่องจากไม่ได้รับประกันตัว นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวยังส่งผลต่อมาทำให้จำเลยที่ไม่ได้รับการประกันตัวต้องอุทธรณ์คำสั่งศาลและต้องขอเพิ่มวงเงินหรือหลักทรัพย์ในการประกันตัว เมื่อขาดหลักทรัพย์ในการประกันตัวก็ต้องใช้บริการนายประกันอาชีพเพื่อขอเช่าหลักทรัพย์ประกันตัวทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตกเป็นเครื่องมือในการประกอบธุรกิจของไทยประกันอาชีพอีกด้วย

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้ที่นักโทษล้นเรือนจำและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นทุกปี สภาพความแออัดที่ก่อให้เกิดปัญหานักโทษหลบหนีหรือสร้างความเสียหายเป็นภาระอันหนักยิ่งของกรมราชทัณฑ์และที่สำคัญที่สุด บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทั้งที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดแต่กลับต้องถูกจองจำตัวชั่วคราว หากต่อมาศาลพิพากษาว่าแท้จริงแล้วบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์ก็อาจได้รับผลกระทบต่อชีวิต จิตใจ จนไม่สามารถกลับมาเป็นเหมือนเดิมได้อีกแล้ว (ไทยพับลิก้า, 2567)

จากการศึกษาทำให้ทราบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญาของประเทศไทยที่ยังไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาที่หนึ่ง คือ การกำหนดให้มีประกันหรือหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 108/1 (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477) การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวจะกระทำต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ ได้แก่ ผู้ต้องหาจะหลบหนี ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ หรือการปล่อยตัวชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล ประการที่สำคัญในการที่เป็นอุปสรรคในชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นศาลจะใช้วิธีการปล่อยตัวชั่วคราว คือ ผู้ร้องขอประกันไม่สามารถหาหลักประกันได้ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในการขออนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว จึงส่งผลให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนและถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาที่ไม่ร้ายแรงไม่สามารถหาหลักประกันดังกล่าวมาประกันตนเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนเองได้ทำให้ต้องถูกปฏิเสธในการปล่อยตัวชั่วคราว เมื่อผู้ต้องหาถูกปฏิเสธทำให้ต้องถูกคุมขังตั้งแต่ในชั้นของพนักงานสอบสวนเรื่อยมาจนถึงในชั้นศาล ซึ่งอาจกินระยะเวลานานส่งผลต่อการต่อสู้คดีและส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตครอบครัว เช่น ผู้ต้องหาเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเสาหลักของการหารายได้ของครอบครัวก็จะทำให้เกิดผลกระทบไปยังสมาชิกครอบครัวอื่น ๆ ด้วยทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย

ประเทศไทยมีบทบัญญัติรับรองสิทธิในการประกันตัวอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แต่การใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่มีมาตรฐานการพิสูจน์ที่มีความชัดเจนเพียงพอ อนุญาตให้คุมขังผู้ต้องหาได้เพียงมีเหตุอันควรเชื่อได้ถึงแม้ว่าศาลจะไม่แน่ใจว่าผู้ต้องหาจะไปก่อเหตุหรือไม่ก็ตาม ความไม่ชัดเจนของคำว่า อันตรายประการอันมิอาจไต่มาตรา 108/1 (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477) ซึ่งยังมีความชัดเจนนี้จะเป็นการให้ดุลพินิจต่อศาลและพนักงานอัยการมากเกินไป ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยขาดหลักประกันทางเสรีภาพ

เมื่อเปรียบเทียบกับ Bail Reform Act of 1987 (Federal Judicial Center, 2022) จะเห็นว่ากฎหมายของอเมริกามีความชัดเจนกว่ากฎหมายไทย มีการกำหนดขอบเขตและความหมายของคำว่า อันตรายต่อความปลอดภัยของผู้อื่นและชุมชนไว้ในบทบัญญัติและคำพิพากษา ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ว่าการกระทำใดบ้างที่เข้าข่ายอันตราย ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว อีกทั้งกฎหมายยังกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ไว้อย่างชัดเจนว่าโจทก์ต้องนำเสนอหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือได้ จึงเห็นว่าควรแก้ไขระบบการปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศให้มีมาตรฐานมากขึ้น โดยนำหลักเกณฑ์การปล่อยตัวชั่วคราวของสหรัฐอเมริกามาใช้กับไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ดุลพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีอาญาในประเทศไทย และผลกระทบตามมา
- 2 เพื่อศึกษาหลักการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึง ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเพื่อนำมาปรับใช้ในประเทศไทย
- 3 เพื่อเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงระบบการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีอาญาในประเทศไทย ให้มีบรรทัดฐานประสิทธิภาพ เพื่อเป็นหลักประกันของประชาชนคนไทย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราว

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง กฎหมายการปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาของไทยและสหรัฐอเมริกา เน้นวิเคราะห์ถึงความสำคัญของสิทธิเสรีภาพในการดำเนินคดีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการรักษาความยุติธรรมในกระบวนการทางกฎหมาย แนวคิดหลักที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษานี้ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2566) ได้แก่

1. สิทธิเสรีภาพและความยุติธรรม กระบวนการปล่อยตัวชั่วคราวมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยต้องคำนึงถึงการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาที่ไม่ถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันต้องรักษาความสมดุลกับการปกป้องสังคมจากความเสี่ยงที่ผู้ต้องหาอาจก่อขึ้น การเปรียบเทียบระหว่างไทยและสหรัฐฯ จะช่วยให้เห็นถึงวิธีการจัดการสิทธิเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละประเทศ

2. หลักการประกันตัว ในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา การปล่อยตัวชั่วคราวหรือ การประกันตัวมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งจะพิจารณาปัจจัยต่างๆ เช่น ความเสี่ยงในการหลบหนี ความร้ายแรงของอาชญากรรม และความปลอดภัยของสาธารณะ ส่วนใน

ประเทศไทย การปล่อยตัวชั่วคราวถูกกำหนดตามหลักการที่คล้ายคลึงกัน แต่ยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติ และเงื่อนไขที่เข้มงวดมากกว่า

3. ความเสี่ยงและความปลอดภัยของสังคม การศึกษากฎหมายการปล่อยตัวในคดีอาญาต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่ผู้ต้องหาอาจหลบหนี หรือสร้างความเสียหายแก่สังคม การนำแนวคิดเรื่องความปลอดภัยของสาธารณะมาพิจารณาในการประกันตัว จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและแตกต่างกันในแต่ละระบบกฎหมาย

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงป้องกัน การเปรียบเทียบระบบกฎหมายการปล่อยตัวระหว่างไทยและสหรัฐฯ ช่วยให้เห็นถึงการวางมาตรการป้องกันอาชญากรรมล่วงหน้า ในขณะที่ยังคงรักษาสีทิสเสรีภาพของผู้ต้องหา โดยจะมองเห็นถึงการใช้กลไกทางกฎหมายและเทคโนโลยีในการตรวจสอบผู้ต้องหาในช่วงปล่อยตัวชั่วคราว

5. ความเสมอภาคและความเป็นธรรมในระบบยุติธรรม การวิจัยนี้สามารถนำเสนอถึงความแตกต่างในเรื่องการเข้าถึงสิทธิประกันตัวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและสหรัฐฯ โดยเน้นเรื่องความเสมอภาคทางกฎหมายและการประกันตัวในกรณีต่าง ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องหาทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาของไทยและสหรัฐอเมริกา

แนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักการทางกฎหมายและสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการยอมรับในกระบวนการยุติธรรมทั่วโลก การปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา (หรือการประกันตัว) เป็นกระบวนการที่สำคัญซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกควบคุมตัวเกินความจำเป็น ตราบใดที่ยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด การประกันตัวจึงเป็นกระบวนการที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะสันนิษฐานได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิสูจน์ความผิด และยังเป็นเครื่องมือในการปกป้องความปลอดภัยของสังคมในกรณีที่มีความเสี่ยงในการหลบหนีหรือการก่ออาชญากรรมเพิ่มเติม

หลักการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิด หรือที่เรียกว่า *Presumption of Innocence* เป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีในระบบยุติธรรมทั้งในไทยและสหรัฐอเมริกา โดยแนวคิดนี้มุ่งเน้นถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาที่ไม่ควรถูกกักขังโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร หากไม่มีความจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องควบคุมตัวไว้ การปล่อยตัวผู้ต้องหาในระหว่างการพิจารณาคดีจึงถือว่าเป็นกระบวนการที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากเป็นการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องหาที่จะมีเสรีภาพส่วนบุคคล กับความจำเป็นของการรักษาความปลอดภัยของสังคม (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน 2566ก)

การปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดีอาญายังสัมพันธ์กับสิทธิเสรีภาพของบุคคล (Right to Liberty) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) หลักการนี้ระบุว่าบุคคลใด ๆ ที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมตัวจะต้องมีสิทธิที่จะถูกปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดี ตราบใดที่ไม่มีเหตุจำเป็นที่จะกักขังไว้ต่อไป หลักการนี้เป็นหลักสำคัญในการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมอาญา ซึ่งจะช่วยลดโอกาสในการเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2566ข)

ในด้านการประกันตัว ระบบกฎหมายของไทยและสหรัฐอเมริกามีการพัฒนาทฤษฎีและหลักการ เพื่อสนับสนุนความเสมอภาคและความยุติธรรม (Equality Before the Law) ผู้ต้องหาทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรม การประกันตัวไม่ควรเป็นเรื่องที่คนรวยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงได้ โดยเฉพาะในกรณีของการประกันตัวด้วยเงิน (Bail System) ที่มีจะสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม การออกแบบระบบการปล่อยตัวควรคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมและฐานะทางการเงินของผู้ต้องหา เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ที่มีฐานะยากจนยังคงสามารถได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดยอาจใช้วิธีการค้ำประกันในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เงินสด เช่น การให้บุคคลมาค้ำประกัน การกำหนดให้รายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่หรือการใช้มาตรการควบคุมทางเทคโนโลยี (ศาลฎีกา, 2563)

อีกหลักการที่สำคัญในเรื่องนี้ คือ หลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน (Necessity and Proportionality) การพิจารณาว่าควรปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับการประเมินความเสี่ยงตามข้อเท็จจริงเฉพาะของคดีการกักขังผู้ต้องหาควรทำเฉพาะในกรณีที่มีเหตุผลที่ชัดเจน เช่น ความเสี่ยงในการหลบหนี หรือความเสี่ยงที่จะก่ออันตรายต่อสังคม การปล่อยตัวผู้ต้องหาไม่ควรทำในกรณีที่ผู้ต้องหาที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสาธารณะ ในขณะเดียวกัน หากผู้ต้องหาที่มีความเสี่ยงต่ำและมีโอกาสที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขการปล่อยตัว ควรพิจารณาใช้วิธีการที่เบากว่า เช่น การติดตามผลด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือการรายงานตัวเป็นระยะ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2566ข)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดี โดยใช้วิธีการศึกษาดังนี้

1. เชิงเอกสาร โดยวิธีพัฒนาเชิงวิเคราะห์ ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสารที่เผยแพร่ทางราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต
2. ศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาหาจากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น พนักงานสอบสวน อัยการ ผู้พิพากษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2566 สามารถสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ในปัจจุบันปัญหาการปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวในคดีอาญาเผชิญกับความซับซ้อนหลายประการ ซึ่งการตีความของศาลต่อข้อกำหนดเกี่ยวกับ “อันตรายประการอื่น” กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้กระบวนการปล่อยตัวมีความยากลำบาก โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีความเสี่ยงที่จะหลบหนีหรือสร้างอันตรายทางร่างกายแก่บุคคลอื่นในหลายกรณีปัญหานี้ถูกพบในคดีที่เกี่ยวข้องกับนักเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งศาลมักมองว่าการปล่อยตัวอาจส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ทั้งที่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน

มาตรฐานการพิสูจน์ในกฎหมายไทยยังคงมีความคลุมเครือ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นว่ามีการใช้หลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ (clear and convincing evidence) ในการพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาที่มีความเสี่ยงที่จะก่ออันตรายก่อนที่จะตัดสินใจปล่อยตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในกฎหมาย Bail Reform Act of 1984 (Federal Judicial Center, 2022) ที่มีความชัดเจนกว่ากฎหมายไทย ที่มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุง

ขอบเขตของคำว่า “อันตราย” ในกฎหมายสหรัฐฯ ถูกระบุไว้อย่างชัดเจน พร้อมกับความจำเป็น ที่ต้องมีหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ หากจะไม่อนุญาตให้มีการปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งความหมายของ “อันตรายต่อความปลอดภัยของผู้อื่นหรือชุมชน” ภายใต้การตีความของศาลในสหรัฐอเมริกา มีความ ชัดเจน ซึ่งมีอยู่ 7 กรณี (Federal Judicial Center, 2022) ได้แก่

1. คดีมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง (crime of violence) หรือ อาชญากรรมก่อการร้าย (crime of terrorism) ที่มีโทษจำคุกสูงสุดอย่างน้อย 10 ปี
2. คดีที่มีโทษสูงสุดจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต
3. คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับสารเคมีควบคุม ที่มีโทษจำคุกสูงสุดอย่างน้อย 10 ปี
4. คดีที่มีความผิดร้ายแรง และผู้ต้องหาเคยโดยศาลตัดสินว่าได้กระทำความผิดฐานความผิดที่ (1), (2), หรือ (3) แล้วอย่างน้อย 2 ความผิด
5. ความผิดร้ายแรงที่ไม่ใช่อาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรง (crime of violence) แต่มีเด็กเป็น ผู้เสียหาย หรือมีการครอบครองอาวุธปืน อุปกรณ์ทำลายล้าง หรืออาวุธอันตรายอื่น
6. มีความเสี่ยงร้ายแรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี
7. มีความเสี่ยงร้ายแรงว่าผู้ต้องหาจะกระทำการอันเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรม ชู หรือทำร้ายพยานหรือลูกขุน

ในขณะที่ในประเทศไทย ขาดมาตรฐานการพิสูจน์เชิงกฎหมายทำให้เกิดความไม่แน่นอนและ ไม่ชัดเจน ส่งผลให้การไม่อนุญาตให้ประกันตัวในบางคดีอาจเป็นการลิดรอนสิทธิของผู้ต้องหาโดยไม่จำเป็น หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือการชุมนุม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อน ให้เห็นถึงช่องว่างในระบบกฎหมายไทย โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับนักเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น คดี “เกิท” และ “ไบปอ” ที่ทั้งสองถูกจับกุมและปฏิเสธการประกันตัวหลายครั้ง ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่สามารถทราบได้ว่ากิจกรรมหรือการกระทำใดที่ศาลอาจตีความว่าเป็น “อันตรายประการอื่น” ซึ่งทำให้ไม่สามารถวางแผนชีวิตได้อย่างชัดเจน (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

สรุปและอภิปรายผล

การปรับปรุงระบบการปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและสร้างความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม นอกจากการชี้แจงและ กำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ที่ชัดเจนและการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและองค์กรภาคประชาชน ก็จะช่วยในการเฝ้าระวังและตรวจสอบกระบวนการปล่อยตัวผู้ต้องหา เพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของ ประชาชน

ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างกฎหมายไทยและสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับการปล่อยตัว ผู้ต้องหาชั่วคราวมีความสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายไทยให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของ สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาแนวทางที่ใช้ในต่างประเทศและการปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของไทย จะช่วยลดความท้าทายที่เกิดขึ้นในกระบวนการนี้ โดยเฉพาะการตีความ “อันตรายประการอื่น” ที่มี

ขอบเขตกว้าง ส่งผลให้ผู้ต้องหาหลายคนไม่ได้รับการประกันตัว แม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธินี้ เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมแล้วก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ควรมีแนวทางการตีความคำว่า “อันตรายประการอื่น” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 ที่ชัดเจนว่ามีประการบ้าง ให้เหมือนกับของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่า การกักอันตรายประการอื่นมี 7 กรณี หากข้อเท็จจริงไม่เข้าหลักเกณฑ์ 7 กรณีดังกล่าว ถือว่าไม่มีการกักอันตรายประการอื่นรัฐต้องปล่อยตัวชั่วคราว นอกจากนี้ควรมีมาตรการที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิประกันตัว โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิในการประกันตัวอย่างเท่าเทียม การมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรต่าง ๆ

การไม่ปล่อยชั่วคราวจะต้องมีเหตุผลตามกฎหมายในการออกคำสั่งเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้รับคำสั่ง และถ้าไม่มีเหตุผลอื่น ๆ ตามมาตรา 108/1 ก็จะต้องระบุถึงเหตุผลความจำเป็นในการเรียกหลักประกัน โดยระบุเหตุผลให้ชัดเจนเป็นหนังสือ เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ทราบถึงเหตุผลในการไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

กฎหมายไทยมีการกำหนดขอบเขตและความหมายของคำว่าอันตรายต่อความปลอดภัยของผู้อื่น และชุมชนไว้ในบทบัญญัติกฎหมายและคำพิพากษา ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ว่าการกระทำใดบ้างที่เข้าข่ายอันตราย ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว อีกทั้งกฎหมายยังกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ไว้อย่างชัดเจนว่าโจทก์ต้องนำเสนอหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือได้ว่ามีเหตุห้ามมิให้ประกันตัว จึงเห็นว่าควรแก้ไขระบบการปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศให้มีมาตรฐานมากขึ้นโดยนำหลักเกณฑ์การปล่อยตัวชั่วคราวของสหรัฐอเมริกามาใช้กับไทย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงษ์ ชูชมกลิ่น (ม.ป.ป.) ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญา (คั่นคว้าวอิสระ

หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ตรัง.

ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์ และ คมสัน สุขมาก (2564). ปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือหลักประกันในชั้นสอบสวน. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 15(1), 98-107.

ไทยพับลิก้า (2567). จาก “นักโทษล้นคุก” ถึงวิกฤติหลักนิติธรรม กับ “ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล”. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2568 จาก: <https://thaipublica.org/2024/04/rule-of-law-crisis/>

ไทยรัฐออนไลน์ (2566). ศาลสั่งถอนประกัน เกียรติ โสภณ และไบปอ ณัฐนิช ผิดเงื่อนไข ม.112 ชุมนุมช่วงเอเปก สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2568 จาก

<https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102647>

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477.

วันชัย โตความรู้ (ม.ป.ป.) หลักนิติธรรมกับการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (รายงานหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4) วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

วิภารัตน์ สุขสุวรรณ (2557) การใช้ดุลพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราว : ศึกษากรณีศาลจังหวัดทุ่งสง (คั่นคว้าวอิสระ หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น). สถาบันพัฒนาข้าราชการศาลยุติธรรม.

ศาลฎีกา (2563). การขอปล่อยชั่วคราว. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก

<https://www.supremecourt.or.th/division/แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง/การขอปล่อยชั่วคราว>

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2566ก). พิจารณา “ปัญหาสิทธิประกันตัว” จากตัวบทกฎหมายในไทยถึงสหรัฐ. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://tlhr2014.com/archives/52922>

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2566ข). สำรวจ “สิทธิในการประกันตัว” ในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://tlhr2014.com/archives/54837>

Federal Judicial Center (2022). The Bail Reform Act of 1984 (4th edition). Washington DC.